

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК: 378.4(477.83-25)ЛНУ:394.46»452*300»(091)

ВИТОКИ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА: ДЕЯКІ ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ (ДО 360-ЛІТТЯ ВІД ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ)

В. Бурдін*, І. Бойко**

** Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: volodymyr.burdin@lnu.edu.ua*

*** Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

У статті проаналізовано та висвітлено витоки і передумови утворення Львівського університету, наголошено на тягlostі освітніх та наукових академічних традицій в Університеті, показано, які були перешкоди в українського народу періоду Середньовіччя в умовах бездержавності створити національний вищий навчальний заклад, зокрема у м. Львові, розкрито передумови і час створення юридичного факультету, визначено його місце та роль у Львівському університеті. Значна увага зосереджена на характеристиці двох традицій визначення дати заснування Львівського університету: східно-європейської традиції, яка спирається на королівський привілей 1661 р.; вона має формальний характер, опертий на документальні джерела і західноєвропейської традиції, яка спирається на час створення першої школи західноєвропейського зразка у м. Львові, також спирається на джерельні документи та на міжнародний досвід.

Ключові слова: освіта, школа, братства, університет, Україна.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2021.72.014>

У 2021 р. в Львівському університеті відзначають 360-ліття від часу його заснування. В сучасній Україні Львівський університет є патріархом серед університетів, одним із найдавніших університетів Східної Європи. Сьогодні Львівський національний університет імені Івана Франка є класичним вищим навчальним закладом із довготривалими академічними традиціями та прогресивними науковими школами.

У сучасній історичній літературі наявні наукові статті, у яких тривають активні дискусії щодо початків вищої школи у Львові, витоків Львівського університету, порушено запитання: чи насправді Львівському університету 360 років [2; 3; 6; 17; 19; 22]. Сьогодні важливо ґрунтовно проаналізувати та висвітлити витоки й передумови утворення Львівського університету, наголосити на тягlostі освітніх та наукових академічних традицій в Університеті, показати, які були перешкоди в українського народу періоду Середньовіччя в умовах бездержавності на шляху до створення національного вищого навчального закладу, зокрема у м. Львові. Важливо також розкрити передумови і час створення юридичного факультету, визначити його місце та роль у Львівському університеті.

Донедавна було мало відомо про те, що стосовно дати заснування Львівського університету в XIX–XX ст. як у середовищі професійних істориків, так і серед громадськості неодноразово виникали певні сумніви щодо часу його заснування, які переростали в гострі дискусії про те, яку саме подію потрібно брати за точку відліку в історії Львівського університету.

Як видається, найгостріші наукові дискусії у Львівському університеті тривали у середині XX ст. серед радянських учених, які мали визначальний вплив на подальшу долю Львівського університету, зокрема і щодо дати його заснування. Проте ці дискусії тривають і до сьогодні. Як видається, успіх у дискусії матимуть дослідники, які спиратимуться на наукові аргументи, що запропонують переконливі конструкції, підкріплені вагомими доказами, які керуватимуться при написанні своїх наукових праць реальними фактами і об'єктивністю, що в результаті має допомогти встановити істину, історичну справедливість.

Пропонована стаття є спробою долучитися до цієї довготривалої дискусії з приводу важливого питання, з якого часу Львівський університет має починати свою історію. Необхідно зауважити, що можна використати дві традиції визначення дати заснування Львівського університету: східно-європейську традицію, яка спирається на королівський привілей 1661 р.; вона має формальний характер, опертий на документальні джерела і західноєвропейську традицію, яка спирається на час створення першої школи західноєвропейського зразка у м. Львові, а також спирається на джерельні документи та на міжнародний досвід.

Отже, розпочнемо з короткого аналізу східноєвропейської традиції. На сьогодні загальновідомо, що Львівський університет було засновано 20 січня 1661 р. Саме тоді король Речі Посполитої Ян II Казимир підписав привілей про надання «Львівському колегіуму Товариства Ісуса гідність Академії і титул Університету». Попри певний супротив вже діючих Краківського університету, Замойської академії та шляхетського загалу, Львівська єзуїтська академія функціонувала до 1773 р., коли її діяльність була призупинена у зв'язку зі заборонаю Ордену єзуїтів [17, с. 504].

Варто зазначити, що надання статусу Львівському колегіуму Товариства Ісуса гідності Академії і титулу Університету мало політичний підтекст. Адже, згідно зі статтями Гадяцької угоди (1658 р.), укладеної між Україною та Річчю Посполитою, польський уряд обіцяв у майбутньому відкрити в Україні дві вищі школи-академії на правах університетів: одну в Києві, а другу там, де знайдеться для неї відповідне місце [1, с. 357]. Таким містом став Львів, де було розвинуте шкільництво. Академіям обіцяно ті самі права університету, якими користувався Краківський університет. Впливові кола Речі Посполитої не виключали й того, що під тиском певних політичних обставин в Україні могли утворитися власні національні університети. Можливість створення в Україні університетів викликала тривогу католицьких ієрархії та шляхти, особливо тих, чиї володіння знаходилися на українських землях. Тоді ж єзуїтський орден у справі захисту католицизму в Україні покладав особливі надії на свій осередок у Львові. Єзуїти з'явилися у Львові ще наприкінці XVI ст., а в 1608 р. відкрили тут свою середню школу-колегію. Вони розгорнули активну діяльність, щоб зірвати реалізацію Гадяцького договору. Єзуїти розуміли можливість створення на основі Львівської братської школи у Львові університету, тому постійно домагалися перетворення своєї школи-колегії в академію. Їхні старання отримали підтримку польського королівського двору. Після неодноразових клопотань король Ян II Казимир 20 січня 1661 р. підписав диплом, який надавав єзуїтській колегії у Львові «гідність академії і титул університету» (нім.

Universität, від лат. universitas – «загальність», «сукупність», universitas magistrorum et scholarium – сукупність, об'єднання тих, хто вчить, і тих, хто навчається) з правом викладання всіх тодішніх університетських дисциплін, присудження вчених ступенів бакалавра, ліценціата, магістра і доктора [10, с. 16]. У привілеї короля від 20 січня 1661 р. наголошено: «Без сумніву, дуже важливо, щоб і в руських провінціях і землях твердо була проголошена належна пошана правді і чесноті; Ми [Ян II Казимир] легко і охоче довели, що, згідно з Нашим підтвердженням Львівському колегіуму Товариства Ісуса нехай буде надано гідність Академії і титул Університету... І постановляємо на вічні часи, щоб цей [заклад] існував під назвою Університету» [13, с. 14, 15].

Упродовж XIX ст. традиційно вважалося, що Львівський університет було засновано на підставі Акту, виданого імператором Йосифом II 21 жовтня 1784 р. Урочисте відкриття Львівського університету відбулося 16 листопада 1784 р. Згодом Львівському університету було присвоєно ім'я Франца I, яке він носив до розпаду Австро-Угорщини в 1918 р. В австрійський період Львівський університет поступово перетворився на один із найпотужніших у регіоні навчальних та наукових закладів. Кількість студентів у Львівському університеті упродовж 1817–1848 рр. поступово зростала. Зокрема, в 1817–1818 н. р. налічувалося 869, 1827–1828 – 1 643, 1847–1848 – 944 студенти [18, с. 184]. Дані про національний склад приблизні, оскільки виведені на підставі інформації про віровизнання: греко-католики – це українці, римо-католики – поляки тощо. Серед студентів постійно переважали поляки. У 1847–1848 н. р. вони становили 57,0 %, українці – 37,4 %. У 1847–1848 н. р. у гімназії, яка й далі існувала при Університеті, навчалося до 500 учнів [8, с. 42]. У XIX ст. проблема пошуків історичного коріння Львівського університету особливо не цікавила ні польських, ні українських дослідників чи громадськість. В австрійський період пануючою була думка про те, Львівський університет заснували Габсбурги, а точніше імператор Йосиф II. На користь цього промовляв і той факт, що й у фундаційному дипломі Йосифа II від 21 жовтня 1784 р., і дипломі імператора Франца I не містилося жодної згадки про єзуїтську академію, як зрештою, і про будь-які інші навчальні заклади, що функціонували в місті у доавстрійський період [17, с. 505].

У другій половині XIX ст. відбулися значні зміни в соціально-економічному, політичному та культурному житті багатонаціональної Австрійської, а згодом Австро-Угорської імперії. У той час значний інтерес викликають питання трактування історії створення Львівського університету, які почали активно обговорювати польські та українські політики, науковці, громадські діячі [17, с. 505]. Після Весни Народів 1848 р. стає модним пошук свого історичного коріння, починаються відзначення національних свят, історичних подій тощо. Саме тоді частина польських інтелектуалів починає звертатися до давніх польських університетських традицій, які вони пов'язували із Львівською єзуїтською академією. Тоді ж з'являється перше концептуальне бачення історії Львівського університету, яке було викладене у фундаментальному двотомному виданні 1894 р. Авторами «Історії Львівського університету» були польські вчені Людвік Фінкель (1858–1930) і Станіслав Стажинський (1853–1935) [20]. Для нас цікаво, що Станіслав Стажинський був випускником юридичного факультету Львівського університету, одним із найбільш відомих львівських конституціоналістів наприкінці XIX – початку XX ст., який створив власну наукову школу. Після закінчення Університету працював у Львівському намісництві. У 1879 р. захистив докторську, у 1883 р. – габлітаційну дисертацію. У 1889 р. отримав звання надзвичайного

професора політичного права й очолив новостворену кафедру політичного права. У 1895–1896 рр., 1918–1919 рр. – декан юридичного факультету, 1913–1914 рр. – ректор Львівського університету [5, с. 53].

У контексті розкриття цієї теми для нас двотомна «Історія Львівського університету» цікава з огляду на те, що Людвік Фінкель, який відповідав за написання тієї частини праці, що охоплювала період до 1869 р., одним із перших спробував науково обґрунтувати традицію ведення історії Львівського університету від 20 січня 1661 р. Це було початком тривалих і активних дискусій між поляками й українцями у Галичині щодо витоків та часу заснування Львівського університету. Висловлена у двотомній «Історії Львівського університету» теза про необхідність пошуку історичного коріння Львівського університету саме від 1661 р. викликала у тогочасному галицькому суспільстві негативну реакцію. Проти такої дати заснування Львівського університету виступили українські дослідники, зокрема історик Богдан Барвінський (1880–1958), котрий у 1912 р. під псевдонімом «Т. Вінковський» опублікував невелику брошуру «Йосиф II чи Ян Казимир?». У ній автор головний наголос у львівській університетській традиції зробив на відкритті Йосифінського університету в 1784 р. та піддав сумніву право єзуїтської академії на відповідне звання, закидаючи їй, у тому числі, відсутність належного правового статусу [17, с. 506].

Після розпаду Австро-Угорщини (в жовтні 1918 р.) і внаслідок падіння Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) у липні 1919 р. та захоплення Польщею західноукраїнських земель за допомогою Антанти, у Львівському університеті було ліквідовано всі кафедри з українською мовою викладання, усіх професорів-українців звільнено з роботи [14, с. 54]. Загалом це унеможливило перегляд об'єктивної дати заснування Львівського університету. Наукова та освітня діяльність, що провадилася у Львівському університеті, поступово перетворилася на надійний інструмент колонізації західноукраїнського населення [17, с. 507].

Приєднання у 1939 р. західноукраїнських земель до складу Української РСР відкрило нову сторінку в історії Львівського університету. У діяльності Університету відбулися значні зміни. Новим змістом наповнилися навчальний і науковий процеси. Уперше в новітній історії українська мова стала мовою юридичної освіти і науки [10, с. 141]. Радянське керівництво Львівського університету спочатку не надавало суттєвого значення питанню визначення дати створення Університету, більшу увагу акцентувало на тих суттєвих змінах, котрі відбулися в Університеті у той час.

Цікаві події щодо формування нового бачення минулого Львівського університету почалися навесні 1945 р., коли ректором Львівського університету було призначено історика за фахом Івана Белякевича (1905–1984). У тому ж 1945 р. було зроблено спробу організувати Музей історії Львівського університету, що поклато початок новій дискусії про дату його заснування. Для укладення концепції та статутних документів Музею було створено авторитетну комісію, до якої увійшли виконувач обов'язків декана історичного факультету Володимир Горбатюк, в. о. директора Фундаментальної (з осені 1945 р. – Наукової) бібліотеки Львівського університету та керівник кафедри історії СРСР Василь Осечинський (1904–1981) та троє відомих і авторитетних західноукраїнських учених – завідувач кафедри історії України професор Іван Крип'якевич, завідувач кафедри української літератури академік Михайло Возняк та завідувач кафедри слов'янської філології професор Іларіон Свенціцький [17, с. 508]. Саме ця комісія у квітні 1945 р. запропонувала таку концепцію історії Львівського університету, де початковою точкою історії

Львівського університету визначено не королівський привілей 1661 р., а момент створення Успенського ставропігійського братства (почало діяльність близько 1439 р. та згадуване вже в історичних джерелах під 1463 р.) та його школи, заснованої у Львові 8 жовтня 1586 р., а класична університетська історія цього навчального закладу починалася лише з 1784 р. [2, с. 138]. Запропонована цією авторитетною комісією українських науковців концепція, яку ми поділяємо, є цілком слушною, адже у XVI–XVIII ст. центрами культурного життя на українських землях були братства як національно-релігійні громадські організації українських православних та унійних міщан, які виникли на базі традиційних церковних братств при парафіяльних храмах. Користуючись підтримкою українських міщан та духовенства, вони сприяли поширенню ідей гуманізму, розвитку науки і шкільництва. Найдавнішим в Україні було Успенське ставропігійське братство у Львові, яке стало визначним українським культурним центром. Заснована у Львові 8 жовтня 1586 р. школа діяла на підставі окремого, виробленого засновниками і першим ректором школи Арсенієм, статуту («Порядок шкільний» 1591 р.), який передбачав демократичні основи організації навчання, школа мала власну друкарню (Степан Дропан, 1460 р.), що відповідало європейським традиціям започаткування університетської освіти. У створеній в 1586 р. у Львові братській школі вивчали церковнослов'янську, грецьку, латинську і польську мови, математику, граматику, риторику, астрономію, філософію та інші дисципліни; братська школа мала свій статут. До Львівської братської школи приймали на навчання не тільки дітей міщан, але й нижчих верств населення зі Львова та інших міст і сіл України. Навчання проводилося тодішньою руською (українською) літературною мовою. Вивчали риторику, граматику, піїтику, діалектику, а також арифметику, геометрію, астрономію, філософію, богослов'я, музику. Школа була й осередком розвитку хорового співу та українського шкільного театру [11]. Із каталогу братської бібліотеки вбачається, що значну увагу приділяли творам класичних авторів: тут були видання Аристотеля, Овідія, Вергілія, Валерія Максима та інших. У 1591 р. була надрукована греко-слов'янська граматика «Адельфотес», складена учнями школи у учителем Арсенієм Еласонським. Члени Львівського братства планували навіть перетворити свій «гімнасіон» (так вони називали цю школу) в університет [4, с. 349].

Проте радянське керівництво Львівського університету не погодилося із запропонованою І. П. Крип'якевичем і його однодумцями концепцією давньої історії Львівського університету. Як наслідок, у вересні 1946 р., І. П. Крип'якевича де-факто, вислали зі Львова, звільнили від праці в Львівському університеті, його звинуватили в «українському буржуазному націоналізмі» і 1946 р. він разом із частиною львівських науковців був переведений до Києва.

Дискусії про дату заснування Львівського університету тривали упродовж наступних десяти років. Активізувалася дискусія щодо початків Львівського університету особливо у першій половині 1950-х рр., після того як посаду ректора зайняв Євген Лазаренко. У результаті активних дискусій з участю вищого радянського керівництва саме за часів ректорства Євгена Лазаренка перемогла думка, згідно з якою датою заснування Львівського університету було вирішено вважати 1661 р. Історичне обґрунтування такого рішення надав відомий український історик Ярослав Кісь. Тоді ж було вирішено підготувати детальну історію Львівського університету та видати відповідний збірник документів [17, с. 518–519]. У тому ж 1961 р. було опубліковано буклет під назвою «300 років Львівського університету» [9], який на найближчих два десятиліття став офіційною історією цього навчального закладу.

На початку 1961 р. перед керівництвом Львівського університету постало завдання визначення конкретного дня та формату відзначення. Додатковим поштовхом до цього стало нагородження Львівського університету у вересні 1961 р. орденом Леніна. Урочистості з нагоди 300-літнього ювілею Львівського університету відбулися в жовтні 1961 р. і закріпили у свідомості значної частини львів'ян та університетських учених традицію відзначення 1661 р. як дати заснування Львівського університету імені Івана Франка [17, с. 500]. Ця традиція у Львівському університеті була прийнята після проголошення державної незалежності України.

Це більш поширена концепція історії Львівського університету, яку ми умовно назвали як східноєвропейська традиція заснування університету. Проте варто розглянути західноєвропейську традицію заснування Львівського університету.

Сьогодні дедалі частіше висловлюються думки, пропонуються нові підходи, тобто інша методика щодо з'ясування точки відліку Львівського університету, які ґрунтуються, насамперед на згадках про перші школи західноєвропейського зразка. На сьогодні деякі історики, спираючись на західноєвропейські традиції та міжнародний досвід, висловлюють думки про те, що витоки Львівського університету треба виводити від часу створення перших шкіл при церквах, у яких вчили дітей читати церковнослов'янською мовою, письму, рахунку, церковного співу. Проте ці думки не сприймає дехто з істориків через відсутність достатньої кількості історичних першоджерел. Варто зазначити, що професійні історики не мали належних умов об'єктивно вивчати питання про давні історичні витоки Львівського університету, оскільки тривалий час державотворчі процеси, особливо на західноукраїнських землях, були перервані, не було національної держави, у якій би велику увагу приділяли вивченню, зокрема, і історії національної освіти та науки, а окупаційні держави, у складі яких перебували західноукраїнські землі, знищували історичні першоджерела, у яких містилася інформація про історію українського народу, його державність, право, культуру, в тому числі освіту і науку. Проте етнічні українські землі, українська нація (народ), прагнення до знань, до здобуття освіти, освітні та наукові традиції були і є безперервними.

Проводячи історично-порівняльний аналіз заснування шкіл як в європейських державах, так і на українських землях, зокрема у м. Львові в середньовічний період, то ситуація була несприятлива через втрату Галицько-Волинської держави. Польські окупанти у 1340, 1349 рр. вивезли чи знищили літописи, грамоти, хроніки та інші першоджерела часів Галицько-Волинської держави, які містили інформацію про державно-правовий і освітній розвиток у Галицько-Волинській державі. Важко погодитися з тим, що у високорозвинутій, авторитетній на міжнародному рівні Галицько-Волинській державі не було шкіл, не писалися літописи, не було потреби в урядовцях, суддях, священниках тощо. Варто згадати князя Володимирського і Берестейського Володимира Васильковича (1247–1288) часів Галицько-Волинської держави, якого літописець зобразив як зразкового князя-християнина, який читав Священне Писання, підтримував ченців та священнослужителів. При дворі Володимира та за його участі діяв потужний осередок книжності – скрипторій, бібліотека, літературне коло, де був упорядкований Південноруський літописний звід (Літопис Руський) та написана його завершальна частина – так званий Галицько-Волинський літопис. Або ще один незаперечний факт високорозвинутості Галицько-Волинської держави, зокрема і в питаннях освіти. У 1339 р. галицько-волинський князь Юрій II Болеслав видав грамоту місту Сянок, за якою воно отримало магдебурзьке право (історично одне з перших українських міст, які отримали його) і стало чималим торгово-ремісничим осередком. Ця грамота була

написана досконалою латинською мовою, а це свідчить про те, що у той час її ґрунтовно вивчали. З цього випливає, що розвиток освіти у Галицько-Волинській державі був на високому як для того часу рівні. Проте у XIV ст. Галицькі землі захопив польський король Казимир III (1349–1370), після його смерті вони відійшли до угорських магнатів (1370–1387), згодом з 1387 до 1434 рр. українські галицькі землі перебували в особистій власності польської королеви Ядвіги, а після її смерті у власності польського короля Владислава II Ягайла, з 1434 до 1569 рр. у складі Польського королівства, а упродовж 1569–1772 рр. у складі Речі Посполитої. Перебування українських галицьких земель у складі Польського Королівства, а згодом Речі Посполитої негативно позначилося на розвитку, зокрема української науки і освіти. Вища влада Речі Посполитої чинила перешкоди створенню у Галичині вищої школи, яка могла б стати небезпечним політичним і культурним центром національно-культурного відродження українців. Українська молодь змушена була здобувати вищу освіту в європейських університетах. У той час на українських землях не було жодного вищого навчального закладу [16, с. 143].

Щоб говорити про витоки чи уточнення дати заснування Львівського університету, варто звернутися до західноєвропейських традицій заснування університетів. Як відомо, один із перших європейських університетів в Болоньї вважається заснованим у 1088 р. як юридична школа, а статус Університету отримав у 1158 р. Становлення Оксфордського університету розпочиналося з школи при абатстві (1167), Паризький університет сформувався також не відразу за тим чи іншим актом. Спочатку існувала богословська школа і притулок для бідних студентів, згодом назва богословського факультету Паризького університету, заснованого у 1253 р. теологом Робером де Сорбоном, духівником Людовика IX Святого. З часом назва «Сорбонна» в розмовній мові стала синонімом всього Паризького університету. Спершу Сорбонна існувала як інтернат для незаможних студентів теології, проте завдяки великим пожертвам та відомим ученим, що тут викладали, Сорбонна ставала дедалі престижнішим науково-освітнім закладом [12].

Варто зазначити, що в університетах Болоньї, Парижа вивчали астрономію, право, латинську мову, філософію, медицину, математику. В Англії справи були дещо гірші: навіть серед духовенства було немало неосвічених. У 1117 р. був створений Оксфордський університет – найстаріший англomовний університет у світі, а також перший Університет у Великій Британії. На початку своєї діяльності цей Університет мав за мету дати священнослужителям повнішу освіту. Вибір впав на Оксфорд, одне з найбільших міст тогочасного королівства. Але тільки за правління Генріха II Оксфорд став справжнім університетським містом. З часом через Оксфорд майже в обов'язковому порядку проходили члени вищого світу, проте в середні віки до цього було ще далеко. Там навчалися тільки священнослужителі, вони винаймали кімнати у місцевих жителів і часто були бідними [15, с. 1807].

Одним із перших університетів Центральної Європи є Карловий (Прага, Чехія), що бере свої початки зі світської школи (1348 р.). Як перший університет Центральної Європи – Карловий (Прага, Чехія) бере свої початки зі світської школи (1348), то Львівський університет (тепер імені Івана Франка) свої витоки та літочислення міг би розпочинати зі створення 11 листопада 1372 р. міської парафіяльної, а згодом монастирської школи, яку заснував Володислав Опольський. Він передав Ордену францисканців у південно-західній частині Низького замку Львова руську церкву Святого Хреста і власний дім під монастир та школу (сьогодні на цьому місці знаходиться економічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка). Православну церкву Святого

Хреста францисканці перетворили у костел Святого Хреста, а дім – у монастирську школу, у якій учнів навчали читати, писати, рахувати і церковного співу, а також основам граматики з елементами «благородних наук». Це відповідало тогочасній західноєвропейській системі освіти Середньовіччя, яка передбачала три періоди її формування: монастирська школа, соборні школи та університет. Саме в раннє Середньовіччя основним осередком освіти і культури в цьому були монастирі та школи при них. Можна припустити, що монастирська школа, створена у Львові 1372 р., поступово трансформувалася у соборну школу при кафедральному соборі м. Львова. Вона вже давала знання за повний курс семи «благородних наук»: гуманітарний тривій (граматика за античними підручниками з поетичними текстами, риторика за трактатами Цицерона, діалектика коментарями з логічних трактатів Аристотеля) й частково математичний квадрівій (арифметика, геометрія, астрономія, музика). У монастирській школі у Львові вивчали астрономію, канонічне право, латинську мову, філософію, медицину, математику. У той час у «Королівстві Русі» була потреба в місцевих урядовцях, які б вільно володіли латинською мовою. Латина була мовою науки й освіти тих часів, також і міжнародною мовою спілкування в Західній Європі. Навіть серед духовенства була певна кількість неосвячених. Створена у Львові 1372 р. монастирська школа мала за мету дати священнослужителям повнішу освіту.

Отже, процеси становлення і розвитку перших закладів освіти на західно-українських землях, зокрема у м. Львові, сягають часів Галицько-Волинської держави, яка була спадкоємицею і наступницею Києво-Руської держави. Однією з перших ланок зародження елементів університетської освіти у Львові можна вважати засновану 11 листопада 1372 р. парафіяльну, яку згодом перетворено на монастирську школу, а у 1451 р. реорганізовано у кафедральну школу. Наступною ланкою становлення університетської освіти у м. Львові, відповідно до західноєвропейської традиції, була Львівська ставропігійська братська школа (1586). Далі ідуть Львівський єзуїтський колегіум (1608), Львівська академія (1661) та Львівський університет (1784). Через відсутність історичних джерел ми не маємо належних історичних даних про парафіяльну (монастирську) школу у Львові 1372 р., зокрема про викладачів і дисципліни, що читали ті чи інші професори, які були відомі випускники, ні історичних даних про власний статут тощо. Проте у нас є необхідні історичні дані, оперті на першоджерела про Львівську братську школу 1586 р., з якої, як видається, можна починати витоки Львівського національного університету імені Івана Франка.

У 1661 р. в складі Львівського університету серед чотирьох («*facultatis*») факультетів (теологічного, філософського та медичного) було створено юридичний факультет «обох прав». У перший період існування Львівського університету в його структурі почали діяти зазначені в королівському привілеї факультети, втім числі факультет «обох прав», на якому готували фахівців з канонічного і римського права. Правда, у той час факультети в сучасному розумінні як організаційні і навчально-наукові підрозділи Університету, які б передбачали створення кафедр, не існували, оскільки навчання проводилося за програмою єзуїтських шкіл, розроблених ще наприкінці XVI ст. [19, с. 54].

У перший період існування Львівського університету (1661–1773 рр.) на юридичному факультеті «обох прав» викладали такі навчальні правничі студії (курси): основи римського права, публічного права, історії державного устрою, політичної географії, «натурального права», цивільного права (на основі коментарів до кодексу Юстиніана), адміністративного устрою європейських країн. У

процесі викладання канонічного права і так званих «казусів» – моральної теології, вивчали окремі аспекти кримінального права. З 1739 р. почали викладати історію права. Викладання відбувалося латинською мовою.

У межах освітніх реформ від початку XVIII ст. у Львівському університеті призначали окремого професора канонічного права, а згодом і професора римського права. Система викладання змінювалася під впливом нових соціально-економічних та політичних умов у Речі Посполитій та країнах Західної Європи [21, с. 9]. Основним методом університетського викладання, зокрема і на факультеті «обох прав», були лекції професорів. Викладач читав лекції і коментував книги. У той час формування знань на правничому факультеті спиралося на вчення переважно французьких мислителів. Зокрема, наприклад, специфіку «школи натурального права» визначав доробок теоретика освіченого абсолютизму Гаспара де Ріаля (1682–1752 рр.). Натомість «право посполите» викладали на основі концепції Жана Дома (1625–1696 рр.). Цікаво, що у викладанні «натурального права» для його кращого вивчення студентами, віддавали перевагу французькій мові. Натомість інші правничі дисципліни читали польською і латинською мовами. Крім лекцій, поширеною формою наукового спілкування були також диспути або прилюдні дискусії, які періодично влаштовували на богословсько-філософські та правничі теми. Викладання канонічного права та інших правничих дисциплін у Львівському університеті забезпечували відомі єзуїтські вчені [7, с. 197, 198, 280, 408, 412, 417–419, 499, 595, 596]. Зазначимо, що понад 30 % студентів Львівського університету у XVIII ст. були етнічними українцями.

Тогочасні вихованці Львівського університету, зокрема, й юридичного факультету («обох прав») реалізовували себе не лише в церковній та освітній діяльності, але й будували політичну кар'єру як сенатори й послы до сейму, займали посади суддів та урядників городських і земських установ та міських урядів.

Скасування Ордену єзуїтів у 1773 р. спричинило припинення діяльності Львівського університету, зокрема, і його юридичного факультету.

Після приєднання Галичини до складу Австрійської імперії імператор Йосиф II, як вище зазначалося, 21 жовтня 1784 р. відновив діяльність Львівського університету в складі чотирьох факультетів (філософського, юридичного, медичного і теологічного). Підготовку юристів, які становили переважну більшість державних службовців, а також суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів у Галичині покладали на юридичний факультет Львівського університету. Саме з цього часу юридичний факультет у Львівському університеті функціонував як організаційний і навчально-науковий структурний підрозділ Львівського університету, де викладали певний цикл споріднених наукових дисциплін і готували фахівців у галузі права, передбачалося створення кафедр, адміністрації та ін. [19, с. 57]. На відміну від інших факультетів Львівського університету, юридичний факультет не припиняв своєї діяльності, з огляду на ліквідування у 1924 р. філософського факультету, а в 1939 р. – теологічного, юридичний факультет є також найдавнішим факультетом Львівського університету імені Івана Франка.

Список використаних джерел

1. *Грушевський М.* Історія України-Руси. В 11 т., 12 кн. Київ: Наукова думка, 1998. Т. 10: Роки 1657–1658. 408 с.
2. *Гудима Ю., Целуйко О.* Львівське Свято-Успенське братство та його школа у дискусіях про тяглість університетської традиції у Львові // Науково-інформаційний збірник. Луцьк: Старий Луцьк. 2017. № 13. С. 130–144.

3. Гудима Ю. Universitas Leopoliensis: nostriteipsum. Праці з історії Львівського університету // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Т. 2. С. 746–750.
4. Ісаєвич Я. Львівське братство, Свято-Успенське ставропігійське братство у Львові, Львівська ставропігія // Енциклопедія історії України: у 10 т. / ред. В. Смолій. Київ: Наукова думка, 2009. Т. 6: Ла–Мі. С. 349.
5. Кахнич В. Стажинський Станіслав – видатний конституціоналіст юридичного факультету Львівського університету // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2011. № 53. С. 50–55.
6. Кметь В. Львівський єзуїтський університет (1661–1773) // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2 т. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Т. 1: А–К. С. 16–37.
7. Кметь В. Бертран Юзеф, Бетман Якуб, Верещака Домінік, Глогівський Станіслав, Граб'єєвський Марцін, Грушецький Казимир, Гумовський Антоній, Гутковський Ксаверій, Жолтовський Владислав, Кендзерський Шимон, Перкович Тома // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Т. 1: С. 197–198, 280, 408, 412, 417–419, 499, 595–596; 2014. Т. 2: С. 280.
8. Крикун М. Львівський університет австрійського періоду (1784–1918) // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. / ред.: І. Вакарчук та ін. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Т. 1: А–К. С. 42–54.
9. Лазаренко Є. 300 років Львівського університету. Львів: Видавництво Львівського університету, 1961. 82 с.
10. Львівський університет: монографія / ред. В. Чугайов. Львів: Видавництво при Львівському державному університеті видавниче об'єднання «Вища школа», 1986. 146 с.
11. Львівська братська школа. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Львівська_братська_школа (дата звернення: 13.03.2021).
12. Оксфордський університет. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Оксфордський_університет (дата звернення: 13.03.2021).
13. Привілей польського короля Яна II Казимира школі Львівського єзуїтського колегіуму про надання статусу університету. Краків, 20 січня 1661 р. // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. / ред.: І. Вакарчук та ін. ; пер. з латинська В. Кметь. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Т. 1: А–К. С. 14–15.
14. Притула Я., Тарнавський Р. Університет Яна Казимира у Львові (1918–1939) // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. / ред.: І. Вакарчук та ін. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Т. 1: А–К. С. 54–64.
15. Сорбона. Українська мала енциклопедія: 16 кн.: у 8 т. / за ред. Онацький Є. Буенос-Айрес: Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1965 Т. 7: Кн. XIV: Літери Сен-Сті. С. 1807.
16. Уривалкін О. Історія України (середина XIII–XVIII ст.): навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 284 с.
17. Целуйко О. Пригоди 300-річного ювілею Львівського університету, або причинок до історії радянських святкувань // Вісник Львівського університету. Серія історична. 2019. Спецвипуск. С. 500–523.
18. Юридична наука і освіта на Україні / ред.: Ю. Шемшученко, І. Усенко, Б. Бабій. Київ: Наукова думка, 1992. 304 с.
19. Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016): монографія / ред.: В. М. Бурдін, В. Т. Нор, І. Й. Бойко. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2016. 288 с.

20. Finkel L., Starzynski S. *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. Lwow: Senat Akademicki Uniw. Lwowskiego, 1894.
21. Kmet W. W szkołach akademickich Lwowa (1661–1773) // *Historia i nauczanie historii na Uniwersytecie Lwowskim*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016. S. 7–12.
22. Wstyp. *Academia militans*. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie / ed. by A. Redzik. Kraków: Wysoki Zamek, 2015. S. 35–39.

References

1. Burdin, V., Nor, V. & Boiko, I. (Eds.). (2016). *Yurydychnyi fakultet Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (1661–2016): monohrafiia*. Lviv, Ukraine: Lvivskiy natsionalnyi universytet im. I. Franka. [in Ukrainian].
2. Chuhaiov, V. (Ed.). (1986). *Lvivskiy universytet: monohrafiia*. Lviv, Ukraine: Vydavnytstvo pry Lvivskomu derzhavnomu universyteti vydavnyche obiednannia «Vyshcha shkola». [in Ukrainian].
3. Finkel, L. & Starzynski, S. (1894). *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. Lviv, Ukraine: Senat Akademicki Uniw. Lwowskiego. [in Polish].
4. Hrushevskiy, M. (1998). *Istoriia Ukrainy-Rusy: V 11 t (11 vols.)*. Kyiv, Ukraine: Naukova dumka. [in Ukrainian].
5. Hudyma, Y. (2011). Universitas Leopoliensis: Nostriteipsum. Pratsi z istorii Lvivskoho universytetu. In: *Encyclopedia. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka: V 2 t*. Lviv, Ukraine: LNU im. I. Franka. [in Ukrainian], 2, 746–750.
6. Hudyma, Y. & Tseluiko, O. (2017). *Lvivske Sviato-Uspenske bratstvo ta yoho shkola u dyskusiakh pro tiahlist universytetskoi tradytsii u Lvovi*. Lutsk, Ukraine: Staryi Lutsk. [in Ukrainian].
7. Isaievych, Y. (2009). Lvivske bratstvo, Sviato-Uspenske stavropihiiske bratstvo u Lvovi, Lvivska stavropihiia. V. Smolii (Ed.). In: *Entsyklopediia istorii Ukrainy: U 10 t*. Kyiv, Ukraine: Naukova dumka. 6, 349. [in Ukrainian].
8. Kakhnych, V. (2011). Stazhynskiy Stanislav – vydatnyi konstytutsionalist yurydychnoho fakultetu Lvivskoho universytetu. In: *Visnyk of the Lviv University. Series Law*, 53, 50–55. [in Ukrainian].
9. Kmet, V. (2011). Lvivskiy yezuitskyy universytet (1661–1773). In: *Encyclopedia. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka: V 2 t*. Lviv, Ukraine: LNU im. I. Franka. [in Ukrainian], 1, 16–37.
10. Kmet, V. (2011). Bertran Yuzef, Betman Yakub, Vereshchaka Dominik, Hlohovskiy Stanislav, Hrabieievskiy Martsin, Hrushetskiy Kazymyr, Humovskiy Antonii, Hutkovskiy Ksaverii, Zholtovskiy Vladyslav, Kendzierskiy Shymon, Perkovych Toma. In: *Encyclopedia. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka*. Lviv, Ukraine: LNU im. I. Franka. [in Ukrainian], 1, 197–596; 2, 280.
11. Kmet, V. (2016). W szkołach akademickich Lwowa (1661–1773). In: *Historia i nauczanie historii na Uniwersytecie Lwowskim*. Rzeszow, Poland: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. [in Polish], 7–12
12. Krykun, M. (2011). Lvivskiy universytet avstriiskoho periodu (1784–1918). I. Vakarchuk (Ed.). In: *Encyclopedia. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka: V 2 t. (A–K ed.)*. Lviv, Ukraine: LNU im. I. Franka. [in Ukrainian], 1, 42.
13. Lazarenko, Y. (1961). *300 rokiv Lvivskoho universytetu*. Lviv, Ukraine: Vydavnytstvo Lvivskoho universytetu. [in Ukrainian].
14. *Lvivska bratska shkola*. (n.d.). Retrieved April 13, 2021, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Львівська_братська_школа [in Ukrainian].

15. Onatskyi, Y. (Ed.). (1965). Sorbona. In: *Ukrainska mala entsyklopediia*: 16 kn. : U 8 t. Buenos Aires, Argentina: Nakladom Administratury UAPT's v Arhentyni. [in Ukrainian], 7, 1807.
16. Prytula, Y. & Arnavskiy, R. (2011). Universytet Yana Kazymyra u Lvovi (1918–1939). I. Vakarchuk (Ed.). In: *Encyclopedia. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka*: V 2 t. (A–K ed.). Lviv, Ukraine: LNU im. I. Franka. [in Ukrainian], 1, 54.
17. Shemshuchenko, Y., Usenko, I. & Babii, B. (Eds.). (1992). *Yurydychna nauka i osvita na Ukraini*. Kyiv, Ukraine: Naukova dumka. [in Ukrainian].
18. Tseluiko, O. (2019). Pryhody 300-richnoho yuvileiu Lvivskoho universytetu, abo prychnok do istorii radianskykh sviatkuvan. In: *Visnyk of the Lviv University. Series Law, Spetsvyypusk*, 500523. [in Ukrainian].
19. *University of Oxford*. (n.d.). Retrieved April 13, 2021, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Оксфордський_університет [in Ukrainian]; https://en.wikipedia.org/wiki/University_of_Oxford [in English]
20. Uryvalkin, O. (2005). *Istoriia Ukrainy (seredyna XIII–XVIII st.): navchalnyi posibnyk*. Kyiv, Ukraine: Kondor. [in Ukrainian].
21. Vakarchuk, I. (Ed.). (2011). Pryvilei polskoho korolia Yana II Kazymyra shkoli Lvivskoho yezuitskoho kolehiumu pro nadannia statusu universytetu. Krakiv, 20 sichnia 1661 r. V. Kmet (Trans.). In: *Encyclopedia. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka*: V 2 t. (A–K ed.). Lviv, Ukraine: LNU im. I. Franka. [in Ukrainian], 1, 14–15.
22. Wstyp. (2015). A. Redzik (Ed.), *Academia militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowi*. Kraków, Poland : Wysoki Zamek. [in Polish], 35–39.

**ORIGINS OF IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV:
SOME DISCUSSION ISSUES
(TO THE 360TH ANNIVERSARY OF THE ESTABLISHMENT)**

V. Burdin*, I. Boiko**

* *Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: volodymyr.burdin@lnu.edu.ua*

** *Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

The article analyzes and highlights the origins and preconditions of the Lviv University, emphasizes the longevity of educational and scientific academic traditions at the university, shows what were the obstacles for the Ukrainian people of the Middle Ages in the conditions of statelessness to create a national higher education institution, particularly in Lviv. The preconditions and the time of the Faculty of Law foundation are studied, as well as its place and role at the Lviv University are determined. Much attention is focused on the characteristics of two traditions on determining the date of foundation of the Lviv University: the Eastern European tradition, which is based on the royal privilege of 1661; it has a formal character, based on documentary sources; as well as the Western European tradition, which is based on the establishment of the first school of the Western European standard in Lviv, also based on the source documents and international experience. It is substantiated that the formation and development of the first educational institutions in the Western Ukrainian lands, particularly in Lviv, date back to the times of the Galicia-Volyn state, which was the heir and successor of the Kyiv-Rus' state. One of the first links in the emergence of the elements of university education in Lviv can be considered a parish school founded on November 11, 1372, and later a

monastic school, which in 1451 became a cathedral school. The next link in the formation of university education in Lviv in accordance with the Western European tradition was the Lviv Stauropean Fraternal School (1586). Thereafter follow the Lviv Jesuit College (1608), the Academy (1661) as well as the University (1784). Due to the lack of historical sources, we do not have proper historical data about the parish (monastery) school in Lviv in 1372, in particular about its teachers and disciplines read by certain professors, famous graduates, as well as about their own statutes etc. However, we do possess the necessary historical data based on primary sources about the Lviv Fraternal School of 1586, from which, it seems, we can trace the origins of the Ivan Franko National University of Lviv.

It is emphasized that since 1661, the Faculty of Law of «both laws» was envisaged among the four faculties («*facultatis*») of the Lviv University. In the first period of the Lviv University's existence, the faculties mentioned in the royal privilege began to operate in its structure, including the faculty of «both laws», which trained specialists in canon and Roman law. At that time, the faculties in their modern sense as organizational and educational-scientific units of the university, providing for the creation of departments, did not exist, as the training was conducted according to the program of Jesuit schools, developed in the late XVI century.

It is also noted that in the first period of the Lviv University (1661–1773) the following legal studies (courses) were taught at the «both laws» Faculty of Law: basics of Roman law, public law, history of state system, political geography, «natural law», civil law (based on comments to the Justinian Code), the administrative system of European countries. In the process of teaching canon law and the so-called «incidents» - moral theology, certain aspects of criminal law were studied. From 1739, they began to teach the history of law. Teaching was in Latin. Within the framework of educational reforms from the beginning of the XVIII century, at the University of Lviv, a separate professor of canon law was appointed, and later – a professor of Roman law. The teaching system changed under the influence of new socio-economic and political conditions in the Commonwealth and Western Europe.

After the annexation of Galicia to the Austrian Empire, a system of state bodies was formed, which required a significant number of qualified civil servants. There were few people willing to go to Lviv or other cities in Galicia and Bukovyna from Vienna or Prague. Based on the urgent need for training for the newly created province of Galicia and Lodomeria personnel of various specialties (government officials, judges, medical teachers, priests, etc.), the Austrian Emperor Joseph II on October 21, 1784 issued a diploma, which formally established and actually restored Lviv University consisting of four faculties (philosophical, law, medical and theological), as well as an academic gymnasium with the same rights for all universities of the state. The created gymnasium served as a base for staffing university students. The training of lawyers, who made up the vast majority of civil servants, as well as judges, prosecutors, lawyers, and notaries in Galicia, was entrusted to the Faculty of Law of the Lviv University. Since then, the Faculty of Law at the Lviv University had been functioning as an organizational and educational-scientific structural unit of the Lviv University, where a certain cycle of related scientific disciplines was taught and the specialists in law were trained, as well as the creation of departments and administration was provided for etc.

Unlike other faculties of the Lviv University, the Faculty of Law did not cease its activities, due to the liquidation of the Faculty of Philosophy in 1924 and the Faculty of Theology in 1939, the Faculty of Law is also the oldest faculty of the Ivan Franko University of Lviv.

Keywords: legal education, law school, Lviv University, Ukraine.

*Стаття: надійшла до редакції 05.04.2021
прийнята до друку 18.05.2021*